

Іванчук Соломія-Іванна Романівна

Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського

м. Київ, Україна

тема: Традиційне та новаторське у професійній вокальній школі Галичини

Тема моєї доповіді стосується однієї із найбільш знакових і яскравих сторінок музичної культури України – становленню українського професійного співочого мистецтва, зокрема, галицької вокальної школи. Її розвиток, як і всієї музичної професійної культури Галичини, припадає на кінець ХІХ-початок ХХ століть і пов'язаний з великим впливом музичних італійських традицій та їх відомих представників.

Зосібна, маестро сольного співу Мануель Гарсія і Жільбер Дюпре підготували цілу плеяду талановитих співаків, які згодом стали провідними педагогами музичних закладів різних країн. Серед них – Валерій Висоцький, Адам Дідур, Камілло Еверарді, Франческо Ламперті, Олександр Мишуга. Слід підкреслити, що навчання професійного співу в Україні супроводжувалось поєднанням італійських засад вокальної школи, досягненнями інших європейських шкіл із національно-пісенними традиціями народними. У цьому й полягає один з проявів інноваційного процесу становлення українського професійного вокального мистецтва.

Носіями цього поєднання були такі видатні представники галицької вокальної школи, як Соломія Крушельницька, Олександр Мишуга, Адам Дідур, Модест Менцинський, Іван Жадан, Йосип Гошуляк та Ірина Маланюк, яка є однією з найяскравіших із згаданих постатей. Усі вони в різні історичні періоди і за різних обставин, на жаль, змушені були залишити батьківщину. Але своїм мистецтвом ці представники стали одними з перших презентантами виконавського мистецтва України у світовому просторі, прагнучи відкрити для світу скарби національної музики. Саме в цьому полягає їх історична заслуга і велике значення.

Формування вокальної школи на теренах Львова пов'язане, насамперед, з двома яскравими постаттями – Валерієм Висоцьким та його учнем Адамом Дідуром. Відомий бас, Валерій Висоцький навчався у Франческо Ламперті і був професором Варшавської консерваторії, а згодом Львівської. Саме Валерій Висоцький вважається фундатором галицької школи сольного співу. Саме він став учителем законодавця київської вокальної школи Олександра Мишуги, а також усесвітньовідомих співаків – Соломії Крушельницької, Модеста Менцинського, Хелени Рушковської-Збоїнської, Яніни Королевич-Вайдової, Модеста Вишинського та Адама Дідура, котрий згодом став, у свою чергу педагогом Ірини Маланюк. Отже, розвиток вокальної освіти та педагогіки у Львові в другій половині XIX-першій половині XX сторіччя відбувався за принципом спадковості: кращі представники вокально-педагогічної школи, передаючи свій досвід наступним поколінням, тим самим закладали фундамент для становлення львівської вокальної школи.

Діяльність Валерія Висоцького свідчить не лише про трансформацію вокального виконавства Львова у першу повноцінну професійну школу, а й про її вплив на становлення всієї української вокальної школи, завдяки, насамперед, його учню Олександрю Мишугі. У свою чергу Соломія Крушельницька, а за кілька наступних десятиліть, й Ірина Маланюк стають відомими в музичному просторі Західної Європи. Проте початок процесу світової рецепції львівських співаків та львівської вокальної школи був закладений саме Валерієм Висоцьким.

Друга визначна постать галицької вокальної школи пов'язана з іменем Адама Дідура. Співак українського походження, один із найвизначніших басів першої половини XX століття, зірка провідних оперних театрів світу, Адам Дідур значиться в музичних енциклопедіях як представник польської культури. Вокальну майстерність він здобув, як уже зазначалось, під керівництвом Валерія Висоцького, а згодом вдосконалював її у Мілані, навчаючись у видатного педагога Франца Еммеріха. Творче життя артиста охоплює кілька періодів – як соліста Варшавської опери, театру La Scala, Лондонського Ковент Гардену, а також гастролі в Росії та США. Після цього Адам Дідур завершив

свою вокальну кар'єру і відкрив клас сольного співу та оперної підготовки у Львівській консерваторії імені Кароля Шимановського.

Цікаво, що мистецький шлях співака перетинався з творчістю видатного Федора Шаляпіна, який був його найбільшим суперником серед басів. Обидва володіли схожим за тембром голосом, обидва співали на кращих сценах світу: Між тим, коли мова йшла про красу голосу, вокальну техніку, якість звуку і шляхетність, гілка першості, зазвичай, надавалась Адаму Дідуру.

Ученицею Адама Дідура та однією з найяскравіших представниць львівської вокальної школи є Ірина Маланюк. Про унікальну співачку, на жаль, ще донедавна було мало що відомо навіть для людей музичної професії. Її постать привернула увагу лише в 90-х роках минулого сторіччя, завдяки відомій музикознавиці, професорці Львівської консерваторії Стефанії Павлишин.

«Справжня примадонна, яка належить до найкращих у міжнародному сузір'ї» і «найбільших у світі виконавців Вагнерівських опер», «нова Венера, яка прийшла з України,» «одна з найвизначніших артисток» – саме так відзначали постать Ірини Маланюк музичні критики ХХ ст. Одна з найвидатніших співачок ХХ сторіччя Ірина (Іра, як її частіше називали) Маланюк, як і Соломія Крушельницька, була примадонною європейських оперних театрів. Саме Іра Маланюк стала першою українською артисткою, яка виступала в театрі Байройту на знаменитих Вагнерівських фестивалях, а також однією з небагатьох виконавців, які отримали звання «вагнерівська» співачка. Володіючи феноменальним голосом широкого діапазону та бездоганною вокальною технікою, вона активно проводила діяльність як оперна співачка і як майстер камерного співу.

Від свого вчителя Адама Дідура Ірина Маланюк успадкувала, насамперед, уміння органічно поєднувати стиль «bel canto» з вимогами сучасного вокального виконавства. Надзвичайний діапазон голосів дозволив обом співакам виконувати різноманітні партії: Адаму Дідуру – басові та баритонові, Ірині Маланюк -меццо-сопранові та альтові. Ще однією спільною рисою була пристрасна акторська гра на сцені, в якій виразність жестів, рухів і міміки відігравали велике значення.

Провідна солістка оперних театрів Європи, зокрема, Львова, Граца, Цюриха, Мюнхена, Відня, Ірина Маланюк вела також активну гастрольну діяльність. Але більшість її виступів пов'язані з театральними і концертними сценами Австрії, Німеччини, Швейцарії. Тому всі ці країни вважали і продовжують вважати Іру Маланюк частиною своєї музичної культури. За високу майстерність та плідну творчу працю українська співачка була нагороджена «Австрійським Почесним хрестом першого ступеня за заслуги у сфері науки та мистецтва», а також двічі отримувала титул *Kammersängerin*, тобто майстра камерного співу Віденської та Мюнхенської опери.

Протягом своєї довготривалої оперної кар'єри Ірина Маланюк виконала понад 85 оперних партій різноманітних стилів – від давньої музики (раннього бароко) до оперних творів ХХ століття, 50 кантатно-ораторіальних партій, велику кількість окремих арій, пісень і романсів, що презентували найрізноманітніші епохи та стилі.

Вона співпрацювала з такими видатними диригентами, як Герберт фон Караян, Бруно Вальтер, Вільгельм Фуртвенглер, Дімітріс Мітропулос, Артур Родзінський, Джордж Шолті, Клеменс Краус, Ганс Сваровські та ін. Її сценічними партнерами були славетні вокалісти: Маріо дель Монако, Рената Тебальді, Брігіт Нільсен, Джузеппе ді Стефано, Елізабет Шварцкопф і багато інших.

Як писала співачка у своїй «Автобіографії»: «Після війни я була австрійкою, потім – швейцаркою, але в душі я завжди залишалася українкою. Тому кожна країна була для мене «закордоном», а ті місця, де я жила, – другою батьківщиною». Своєю активною концертною діяльністю Ірина Маланюк сприяла поширенню української музики в Америці, Аргентині, Франції, Німеччині, Австрії, Англії, інших країнах Європи. У своїх концертних програмах одне з чільних місць вона відводила саме творам композиторів-співвітчизників. У її виконанні постійно звучала вокальна музика Миколи Лисенка, Бориса Лятошинського, Якова Степового, Дениса Січинського, Василя Барвінського, Станіслава Людкевича, а також українські народні пісні. «Якими ж дорогими моєму серцю і голосові було виконання українських

пісень...», – зізнавалася співачка. Навіть досягнувши слави однієї з найвизначніших світових зірок, Ірина Маланюк, водночас, відчувала глибокий сум через неможливість бути на Батьківщині.

Перше повернення Ірини Осипівни на Батьківщину відбулося лише в 1991 році, тобто, через п'ятдесят років після розлуки з Галичиною. У 1994 році, на честь приїзду співачки та її 75-річчя, на сцені рідного для неї Львівського оперного театру відбувся ювілейний концерт. З 1991 року Ірина Маланюк вела короткий курс інтерпретації співу у Львівській консерваторії ім. М. Лисенка, а в 1998 р. отримала звання її Почесного професора (Doctor Honoris Causa).

На Батьківщині співачки – в Івано-Франківську у 2007 році започатковано Всеукраїнський конкурс молодих вокалістів імені Ірини Маланюк. Таких конкурсів відбулось уже шість, а Івано-Франківській філармонії присвоєно її ім'я. І завдання нашого покоління співаків – продовжувати та розвивати кращі традиції видатних попередників українського професійного вокального мистецтва.

Список використаної літератури:

1. Ващенко Н.М. Взаємодія італійської та національної традицій у педагогічних системах Валерія Висоцького та Олександра Мишуги / Н. М. Ващенко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових праць. – К. : ТОВ ВД “ЕКМО”, 2013. – Випуск 7. – С. 314–322.
2. Видатний співак Олександр Мишуга. Спогади. – Львів, Каменяр, 1961. – 119 с.
3. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва [підручник] / Б. Гнидь. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1997. – 320 с.
4. Головащенко М. Співачка світової слави Ірина Маланюк / М. Головащенко // Громада. – 2008. - №5 (97). – Вересень-жовтень.
5. Головащенко М. Соломія Крушельницька / М. Головащенко. – К., 1978. – 78 с.
6. Жишкович М. А. Освітньо-педагогічні аспекти розвитку вокального мистецтва Львова (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) / Монографія / М. А. Жишкович. – Львів: Сполом, 2012. – 256 с.
7. Кияновська Л. Галицька музична культура ХІХ–ХХ століття: навчальний посібник. - Чернівці: Книги ХХІ, 2007. - 424 с.
8. Логойда М. Зірка світових сцен (до 90-річчя від дня народження Іри Маланюк, 1919-2009) // Митці Львівщини: Календар знаменних і пам'ятних дат на 2009 рік. – Львів, 2009. – С. 20-28.
9. Людкевич С. Олександр Мишуга як артист і вчитель співу / С. Людкевич // Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т.1. – АН України. Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. – Л.: Вид-во М. Коць : Дивосвіт, 1999. – С. 430-438.
10. Мазепа Т. Галицьке музичне товариство у культурно-мистецькому процесі ХІХ - початку ХХ століття. / Т. Л. Мазепа // Дис. Доктор мистецтвознавства. - Львів-Київ, 2018. - 568 с.
11. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові. У 2-х томах / Л. Мазепа, Т. Мазепа. – Львів. СПОЛОМ, 2003. Т. 2. – С. 16.

12. Маланюк І. Голос серця: Автобіографія співачки / І. Маланюк. – Львів: Видавництво Collegium musicum Львівського Товариства Ріхарда Вагнера, 2001. – 306 с.
13. Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові: 31 січня – 1 березня 2019 р., виставка «Голос серця» Іри Маланюк, до 100-річчя від дня народження співачки [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.salomeamuseum.lviv.ua/news/360.htm>
14. Павлишин С. Історія однієї кар'єри / С. Павлишин. – 2-е вид., доповн. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 19 с.
15. Сердюк О. Іра Маланюк: на шляху до Ріхарда Вагнера // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. статей. – Харків, 2015. – Вип. 43. – С. 111-121.
16. Українські співаки у спогадах сучасників / [автор-упорядник І. Лисенко]. – К.: Рада; Київ-Львів-Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць, 2003.
17. Філоненко Л., Німилович О. Соломія Крушельницька – Ірина Маланюк: спадкоємність музично-педагогічних традицій // Соломія Крушельницька та українська духовність: зб. ст. – Тернопіль, 2012. – С. 98-117.
18. Kijanowska-Kaminska L. Ukrainiska szkola wokalna we Lwowie w pierwszej polowie XX wieku // Problemy pedagogiki wokalnej. Zeszyt naukowy Nr 70. – Wroclaw: Akademia muzyczna im. Karola Lipinskiego, 1997. – S. 119 – 128.
19. Mazepa L. Adam Didur we Lwowie / Leszek. Mazepa. – Wroclaw : Atla, 2002. – 262 s.